Жаасынбек кызы А., Сулайманова Г.Б.

ЖАСАЛМА ИНТЕЛЛЕКТТИ УКУКТУК ЖӨНГӨ САЛУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ ЖАНА АНЫ АЙРЫМ ТАРМАКТАРДА КОЛДОНУУНУН УКУКТУК КӨЙГӨЙЛӨРҮ ЖӨНҮНДӨ

Жаасынбек кызы А., Сулайманова Г.Б.

К ВОПРОСУ О СПЕЦИФИКЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И О НЕКОТОРЫХ ПРАВОВЫХ ПРОБЛЕМАХ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ОТДЕЛЬНЫХ СФЕРАХ

Zhaasynbek kyzy A., Sulaymanova G.

ON THE QUESTION OF THE SPECIFICS OF THE LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND SOME LEGAL PROBLEMS OF ITS APPLICATION IN CERTAIN AREAS

УДК: 34.343

Бул макалада жасалма интеллектти түзүүнүн жана колдонуунун укуктук жөнгө салуунун көйгөйлүү аспектилери берилген, ошондой эле концептуалдык аппараттын өнүгүшү жана жалпы кабыл алынган илимий теорияларга ылайык жасалма интеллекттин аныктамасы каралат. Жасалма интеллекттин укуктук мамилелердеги ордун түшүнүүгө карата доктриналык ыкмаларды талдоо жана жасалма интеллекттин инсандык статусун таануунун юридикалык негизсиздигин далилдеди. Жасалма интеллект коомдун өнүгүүсүнүн азыркы этабында келечектеги технология катары өзүнүн мүмкүнчүлүк-төрүн жигердүү кеңейтүүдө. Бул жагынан алганда, ченемдерди, анын ичинде эл аралык укукту колдонуу көйгөйү жасалма интеллектти колдонуунун маңызын жана техникалык эрежелерин чагылдырган маселелерди чечүүдө пайда болот. Бул макала жасалма интеллектти колдонуунун жана өнүктүрүүнүн укуктук жөнгө салынышынын өзгөчөлүктөрүн изилдөөгө арналган. Жасалма интеллектти аныктоонун айрым ыкмалары жана илимий изилдөөлөрдө каралып, автордун жасалма интеллект түшүнүгү анын негизги өзгөчөлүктөрүн ачып берүү менен иштелип чыккан жана келтирилген.

Негизги сөздөр: жасалма интеллект, далил, ыкмалар, илимий изилдөөлөр, түшүнүк, көйгөй, технология, колдонуу.

В данной статье рассматриваются проблемные аспекты правового регулирования создания и применения искусственного интеллекта, изучается разработка понятийного аппарата и определения искусственного интеллекта в соответствии с общепринятыми научными теориями, анализируются доктринальные подходы к пониманию места искусственного интеллекта в правоотношениях, а также доказано юридически необоснованное признание личностного статуса искусственного интеллекта. Искусственный интеллект активно расширяет свои возможности как технология будущего на современном этапе развития общества. В этом смысле проблема применения норм, в том числе международного права, возникает при решении вопросов, отражающих суть и технические правила использования искусственного интеллекта. Данная статья посвящена изучению специфики правового регулирования применения и развития искусственного интеллекта. В исследуемой работе были изучены некоторые методы определения искусственного интеллекта и законодательные процедуры, а также разработана и представлена авторская концепция искусственного интеллекта с раскрытием его основных особенностей.

Ключевые слова: искусственный интеллект, доказательство, методы, научное исследование, концепция, проблема, технология, применение.

This article discusses problematic aspects of the legal regulation of the creation and application of artificial intelligence, examines the development of a conceptual apparatus and the definition of artificial intelligence in accordance with generally accepted scientific theories, analyzes doctrinal approaches to understanding the place of artificial intelligence in legal relations, as well as a legally unreasonable recognition of the personal status of artificial intelligence. Artificial intelligence is actively expanding its capabilities as a future technology in the current stage of development of society. In this sense, the problem of the application of norms, including international law, arises in the solution of issues reflecting the essence and technical rules for the use of artificial intelligence. This article is devoted to the study of the specifics of the legal regulation for the application and development of artificial intelligence. In the studied work, some methods for determining artificial intelligence and legislative procedures were studied, and the author's concept of artificial intelligence was developed and presented with the disclosure of its main features.

Key words: artificial intelligence, proof, methods, scientific research, concept, problem, technology, application.

Жасалма интеллект бүгүнкү күндө интенсивдүү өнүгүп жатат анын ичинде туруктуу системалар, булут эсептөө инфраструктуралары, топтук интеллект, эволюциялык эсептөө ж.б. Бүгүнкү күндө жасалма интеллект технологиясынын коомдо жайылышы, негизинен, адамдар жасалма интеллектти канчалык көп колдонушса, мыйзамдарды бузуу ошончолук көп болушу мүмкүн... Жасалма интеллектти колдонуунун көбөйүшү олуттуу юридикалык көйгөйлөргө алып келет... Демек, жасалма интеллектти өнүктүрүү жана аны колдонуунун тынымсыз өсүп жаткан тармактары мыйзамдык жөнгө салууну өзгөртүүнү талап кылат. Жалпысынан алганда, интеллектуалдык башкаруу-бул программалык алгоритмдер алдын ала белгиленбеген, бирок башкаруу тутумунун өзү тарабынан максаттардын формалдаштырылган сүрөттөөлөрүнүн, мүмкүн болгон иш-аракеттердин билиминин жана тышкы чөйрөнүн абалындагы учурдагы өзгөрүүлөр жөнүндө маалыматтын негизинде түзүлгөн автоматтык башкаруу.

Жасалма интеллект – бул бир катар позицияларда жетиштүү деңгээлде изилденбеген жаңы көрүнүш. Жасалма интеллект кадимки компьютердик алгоритмдерден айырмаланат, анткени ал топтолгон тажрыйбанын негизинде калыптана алат. Бул уникалдуу өзгөчөлүк жасалма интеллекттин мурдагы иш-аракеттерине жараша окшош кырдаалдарда башкача иш-аракет кылууга мүмкүндүк берет. Ошондуктан жасалма интеллекттин натыйжалуулугу жана потенциалы көпчүлүк учурларда так белгисиз.

Бүгүнкү күндө «жасалма интеллект» деген терминдин жалпы кабыл алынган аныктамасы жок. Эрежеге ылайык, жасалма интеллект – таанып-билүү жөндөмү бар жасалма комплекстүү кибернетикалык компьютердик-программалык-аппараттык система.

Эгерде келечекте жасалма интеллекти үмүттү актаса, башкача айтканда, сезимдери жана эмоциялары бар ой жүгүрткөн гуманоиддик робот болсо, анда коомдогу роботтордун ролун аткаруу үчүн мыйзамдарды өзгөртүү керек болот. Демек, азыркы укуктук системаны коомдун өзгөрүп жаткан муктаждыктарына ылайыкташтыруу керек. Жасалма интеллект ар кандай тапшырмаларды туура жана тез чечүүнү камсыз кыла алат, бул юридикалык кызматтарды натыйжалуу көрсөтүүгө жана мамлекеттик башкаруудагы айрым тапшырмаларды чечүүгө өбөлгө түзөт. Юридикалык практикада жасалма интеллект технологияларын колдонуу тиешелүү маалыматты издөөнүн жана сорттоонун эң оңой жолу болуп саналат.

Изилденген чөйрөдө укуктук жөнгө салуунун предмети технологиянын өзү жана аны колдонуунун чөйрөсү болушу мүмкүн. Экинчи учурда, укуктук же техникалык регламенттер жаңы технологияларга салыштырмалуу оңой ылайыкташтырылышы мүмкүн, анткени стандарттар белгилүү бир технологияга байланыштуу эмес. Бирок бул ыкманын да чектөөлөрү бар.

Мындан тышкары, мыйзамдарды жана саясатты Жасалма интеллекттин жетишкендиктерине ылайыкташтыруу мүмкүнчүлүктөрү, ошондой эле жасалма интеллектти мыйзамдарда жана саясатта чагылдырылган баалуулуктарга ылайыкташтыруу мүмкүнчүлүктөрү – ар кандай социалдык, маданий, экономикалык жана башка факторлор эске алынышы керек.

Бүгүнкү күндө жасалма интеллект ар кандай укуктук иш-аракеттерде (сот, укук коргоо, адам укуктарын коргоо ж.б.) колдонулат. Мисалы, бир катар электрондук кызматтар натыйжалуу иштешет: процедуралык документтерди тапшырууда онлайн өз ара аракеттенүү, соттук документтерди электрондук кабыл алуу, соттук териштирүүлөрдүн электрондук файл жыйнагына жетүү.

Юриспруденция консервативдүү тармак. Технология бул жерден башка аймактарга караганда бир аз жайыраак өтүп жатат.

Криминалистика ар дайым кылмыштарды аныктоодо жана иликтөөдө пайдалуу технологияларга жогорку сезгичтиги менен мүнөздөлөт, ошондуктан жасалма интеллектти колдонуунун келечегин эске алуу ашыкча болбойт.

Адатта, жасалма интеллект компьютердик программалар, алдын ала белгиленген алгоритмге ылайык гана иштей албаган программалык камсыздоо комплекстери катары түшүнүлөт, ошондой эле божомолдоо, тобокелдиктерди баалоо, толук эмес маалыматтар менен иштөө ж.б. сыяктуу функцияларды ишке ашырат. Жасалма интеллектти түшүнүүгө карата бул ыкма эксперттик системаларды, автоматташтырылган маалымат базаларын ж.б. иштеп чыгууда жана ишке ашырууда активдүү колдонулат. Жасалма интеллектти түшүнүү үчүн жогорулатуучу ыкманын көз карашынан алганда, акыркысы буга чейин толук жүрүм-турумду же ой жүгүртүүнү, башкача айтканда, келген билдирүүлөрдү ар тараптуу баалоону жана толук эмес, бөлүнгөн маалыматка негизделген маалыматтуу чечимдерди кабыл алууну болжолдойт.

Мындан тышкары, кылмыштарды аныктоо жана иликтөө практикасында маалыматты автоматташтырылган издөө тутумдары активдүү колдонулат, бул иликтөөнүн мүмкүн болгон багыттары жөнүндө маалымат алууга мүмкүндүк берет: экономикалык кылмыштуулукту иликтөөгө соттук-медициналык колдоо көрсөткөн блок системасы, мисалы:

– сексуалдык себептер менен сериялык өлтүрүүлөрдү иликтөөдө маалымат берүүчү система;

– кылмышкерлердин байланыштарын түзүүгө жардам берген система;

-мейкиндик (фактографиялык жана статистикалык) маалыматтар ж.б. менен иштеген географиялык маалымат системасы.

Жогоруда айтылгандай, артыкчылыгы-каталардын санын тынымсыз азайтуу жана тармак аркылуу ар кандай көйгөйлөрдү чечүүдө «тажрыйба» топтоо. Мындай системаны түзүү үчүн, кылмыштуулуктун айрым түрлөрүн талдоо жана баштапкы маалыматты аныктоо үчүн кылмыш иштерин иштеп чыгуу боюнча олуттуу иштерди жүргүзүү керек, анын ичинде: кылмыштын абалы, кылмыштын мүнөзү, типтүү издер, аныкталуучу жагдайлар, жабырлануучунун жана кылмышкердин ким экендиги жөнүндө маалымат. Тармакка жүктөлгөн маалымат текшерилип, ички ырааттуу болушу керек.

Жасалма нейрон тармактарынын мүмкүнчүлүктөрүн төмөнкү жеке жана жалпы тармактарда ишке ашырууга болот (жасалма нейрон тармактары – бул математикалык модель, ошондой эле анын программалык камсыздоосу же аппараттык версиясы, биологиялык нейрон тармактарын уюштуруу жана иштетүү принцибине негизделген – тирүү организмдин нерв клеткаларынын тармактары. Бул түшүнүк мээдеги процесстерди изилдеп, ушул процесстерди симуляциялоого аракет кылганда пайда болгон):

1. Кылмыш ишиндеги баштапкы маалыматты баалоо, алардын текшерүү багытын аныктоо үчүн жөнөкөй жана татаал иликтөө версияларын камсыз кылуу.

2. Кылмыштуу окуяны жана анын изин толук эмес маалыматтардын жана мурунку «тажрыйбанын» негизинде симуляциялоо көп сандаган кылмыш иштерин камтыйт.

3. Маалыматтын жетишсиздигинин шарттарында ырааттуулуктун белгилерин аныктоо жана келечектүү тергөөчү текшерүүлөрдү жүргүзүү боюнча тергөөчүнүн аракеттеринин варианттарын сунуштоо. Маселен, азиат түспөлүндөгү адамды өзгөчө мыкаачылык менен өлтүргөн учурда, ошол эле жерде жакында жасалган окшош кылмыштарды аныктоого багытталган текшерүү иш-чараларынын спектрин, анын ичинде ден-соолукка ар кандай даражадагы зыян келтирген. Бул учурда мүмкүн болуучу шектүүлөрдүн чөйрөсү чектелген топко чейин кыскарат.

4. Кол жазма жана габитоскопиялык изилдөөлөрдүн эффективдүүлүгүн жогорулатуу: бүгүнкү күндө жасалма нейрон тармактарын өнүктүрүүнүн эң перспективдүү багыты үлгүлөрдү таануу болуп эсептелет, ал, мисалы, документтерди жасалмалоонун аныктоо белгилерин автоматташтырууга мүмкүндүк берет.

5. Мисалы, стеганография же альтернативдүү маалымат агымдары аркылуу соттук-медициналык программага жеткиликтүү болбогон компьютердик файлдарды издөө, интернеттен маалыматтын негизги булагын издөө.

6. Айыптоо актысын алып келүү же прокурорго кылмыш ишин козгоо үчүн чогултулган далилдердин тууралыгына кошумча баа берүү.

7. Келечектеги кылмыштын божомолу жасалган кылмыштардын мүнөздөмөлөрүн локалдаштыруу, катышкан адамдардын социалдык мүнөздөмөлөрү жана медиа жагынан талдоого негизделген.

8. Стратегиялык пландаштыруу, мисалы, логикалык моделдерди куруу:

- бир региондо, белгилүү бир өлкөдө же бир катар мамлекеттерде операциялык кырдаалдын өнүгүү ыктымалдыгы.

- ири уюшкан кылмыштуу структуралардын, анын ичинде эл аралык, террористтик жана башкалардын ишмердүүлүгүн чагылдыруу мүмкүнчүлүгү;

- жарандык транспорттон алынып салынган баңгизаттарды, курал-жарактарды жана башка буюмдарды мыйзамсыз жеткирүү үчүн жаңы каналдардын келечеги; мыйзамсыз миграциянын жаңы агымы ж.б.

Бирок, кылмыштын бетин ачууда жана тергөөдө колдонула турган жасалма интеллекттин кандай гана түрлөрү болбосун текшерүүдөн өтүп, аларды колдонуу мүмкүнчүлүгүнүн өзү жазык-процессуалдык мыйзамдарда бекемделиши керек. Жасалма нейрон тармактары конкреттүү криминалистикалык маселелерди чечүү үчүн ылайыкташтырылышы мүмкүн, мисалы, процессуалдык жана тактикалык мүнөздөгү тергөө каталарын аныктоо үчүн кылмыш иштеринин материалдарын талдоо, тергелип жаткан иштердин массивинен катарлык белгилерин бөлүп алуу жана окшош мүнөздөмөлөрдүн негизинде кылмыштарды бириктирүү. Изилдөөгө алынган технологияны соттук-медициналык практикага интеграциялоо жакынкы келечекте мүмкүн, бирок ал архитектураны жана

жасалма нейрон тармактарынын мүмкүнчүлүктөрүн, анын ичинде соттук-медициналык, криминалисттерди дагы тереңирээк изилдөөгө муктаж.

Адабияттар:

1. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы современной криминалистики. М.: Инфра-М: Норма, 2001.
2. Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений. М.: Юрид. лит., 1981.
3. Князьков А.С. Криминалистика: курс лекций / под ред. проф. Н.Т. Ведерникова. Томск : ТМЛ-Пресс, 2008.
4. Попова Е.И. Расследование с использованием норм об особом порядке (гл. 40 УПК РФ) / науч. ред. Ю.П. Гармаев. М.: Юрлитинформ, 2017.
5. Ахмедшин Р.Л. Тактика коммуникативных следственных действий / науч. ред. Н.Т. Ведерников. Томск : Издательский Дом ТГУ, 2014.
6. Головин А.Ю. Тактические ошибки в расследовании преступлений. Тула: Изд-во ТулГУ, 2001.
7. Комаров И.М., Комарова Е.И. Последующие ошибки и тактика их ограничения в суде. М.: Юрлитинформ, 2015.